



Vereniging voor katholiek
en christelijk onderwijs



VOS ABB
versterkt en verdiept



Tweede Kamer der Staten-Generaal
Ter attentie van de informateurs
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

datum 13 mei 2024
onderwerp Pleidooi pedagogisch perspectief

Telefoon 06-30617460
e-mail dbaars@verus.nl

Geachte heer Dijkgraaf, geachte heer Van Zwol,

Dezer weken werkt u samen aan het maken van concrete afspraken op tal van beleidsterreinen, waaronder onderwijs. Voor het welslagen van nieuw beleid is draagvlak in de samenleving essentieel. Als profielorganisaties vertegenwoordigen wij een belangrijk deel van het maatschappelijk middenveld op het onderwijsterrein. Met u willen wij ons namens onze leden inzetten voor een verworteling van onderwijsbeleid in de (school)praktijk. Om zo bij te dragen aan de legitimiteit én uitvoerbaarheid ervan.

Zorg voor samenhangende lange-termijnambities

Het onderwijs staat voor grote opgaven. Als meest urgent worden vaak genoemd de aanhoudende en ongelijk verdeelde lerarentekorten, de dalende leeropbrengsten in taal en rekenen/wiskunde en de kansenongelijkheid en sociale segregatie in het onderwijs. De profielorganisaties onderstrepen dan ook het pleidooi van de Onderwijsraad om te komen tot gerichte en samenhangende ambities en structurele bestoiging voor het onderwijs op de lange termijn en niet te bezuinigen op onderwijs.

Pleidooi voor het pedagogisch perspectief als uitgangspunt

Als profielorganisaties vragen we, namens het zo goed als gehele funderend onderwijs -onze achterban-, nadrukkelijk aandacht voor een pedagogisch perspectief op onderwijs als basis voor het onderwijsbeleid om de drie hierboven genoemde urgente problemen aan te pakken. Het vertrekpunt van het onderwijs ligt in de menswording van de leerling. Dit vraagt om een duidelijke betere balans tussen persoonsvorming, kwalificatie en socialisatie, waarbij de uitgangspunten van beleid telkens vanuit deze drie doelfuncties samen worden geformuleerd. Het vraagt ook om vertrouwen en ruimte voor onderwijsprofessionals om leerlingen te bieden wat zij in hun context en met het oog op hun brede ontwikkeling nodig hebben, ook als het gaat om de gewenste opbrengsten te realiseren. Onderwijsbeleid, zowel van de overheid als van scholen en hun besturen dient gericht te zijn op het faciliteren van leraren om hun werk op deze manier uit te kunnen voeren. In de bijlage bij deze brief werken we het pedagogisch perspectief verder uit.

Dialogo is noodzakelijk

Onze inzet hebben we hierboven beschreven: samen vanuit het pedagogisch perspectief onderwijsuitdagingen aanpakken. Met een evenwichtige werkverdeling tussen overheid (die vanuit stelselverantwoordelijkheid stuurt op hoofdlijnen) en onderwijsinstellingen (die met passie voor de eigen scho(o)l(en) én met hart voor collectieve belangen invulling geven aan en zich verantwoordelijk weten voor de ruimte die ze krijgen voor lokaal maatwerk). Een dialoog hierover begint met het gezamenlijk vaststellen van de bedoeling en de doelen van het onderwijs. Op basis hiervan volgt het gesprek over zaken als sturing, bekostiging, regionalisering en lerarentekort. Naar zo'n dialoog zien wij uit. In het belang van leerlingen. Van leraren. Van ons allemaal.

In dit verband zijn we verrast door de brief van Minister Paul van 5 april 2024 over de *Herijking sturing funderend onderwijs*. Zonder dat er een fundamenteel gesprek over bedoeling en doelen van onderwijs met het gehele onderwijsmiddenveld heeft plaatsgevonden, wordt direct overgegaan naar de sturingsvraag en worden aannames gedaan die een eigen leven (kunnen) gaan leiden. De tegenstelling die wordt geschetst tussen onderwijsbesturen aan de ene kant en schoolleiders aan de andere kant, is een tegenstelling die niet is gebaseerd op de werkelijkheid (zie ook het onderzoek van Waslander: "Besturen in een diffuus bestel", 2023). Evenwel worden op basis van die vooronderstelde tegenstelling denkrichtingen geponeerd en scenario's geschetst die eraan bij zullen dragen dat een dergelijke tegenstelling juist wel gaat ontstaan en die niet helpend zijn in het samen oplossen van de problemen.

Tevens lijkt reeds een voorschot te worden genomen op de verdere uitwerking van de voorgestelde maatregelen, in de vorm van de onderwijsregio's. Deze nog in ontwikkeling zijnde regio's zijn bedoeld voor het terugdringen van het lerarentekort. Los van de vraag of het lerarentekort hiermee teniet kan worden gedaan (wij denken van niet), lijken ze nu ook reeds via de achterdeur ingezet te gaan worden als panacee om andere thema's, zoals het werken aan de maatschappelijke opdracht van het onderwijs, te adresseren. Tot slot worden in de brief opmerkingen gemaakt over evidence informed werken, richtlijnen over lesuren en een lessentabel. Waarbij in zijn geheel voorbij wordt gegaan aan de vrijheid van inrichting op grond van artikel 23 van de Grondwet.

Eerder in onze brief hebben wij gepleit voor het samen voeren van een dialoog, eerst over de bedoeling en het doel van onderwijs en dan over zaken als bestel, sturing, bekostiging, regionalisering en lerarentekort. De profielorganisaties leveren vanuit hun eigen visie en nauwe relatie met het veld graag een bijdrage aan deze dialoog. De brief van de Minister maakt deze dialoog des te urgenter. We zien er naar uit hierover het open gesprek met een nieuw kabinet aan te gaan.

Met hartelijke groet,

Rasit Bal (ISBO)

Ekon Hartog (VBS)

Berend Kamphuis (Verus)

Pieter Moens (VGS)

Michel Rog (Vereniging van vrijescholen)

Hans Teegelbeckers (VOS/ABB)

Een rijker perspectief op onderwijs

Als profielorganisaties pleiten we voor een pedagogisch perspectief op onderwijs. Waarom? Wat verstaan we daaronder? En wat vragen we van de politiek?

Grote uitdagingen

Het (funderend) onderwijs staat voor een aantal grote uitdagingen:

- De kwaliteit daalt;
- Het leraren- en schoolleiderstekort groeit;
- Kansengelijkheid blijft achter;
- De (zorg)problematiek bij leerlingen is steeds complexer;
- Ons ideaal van inclusiever onderwijs lijkt lastiger te bereiken: veel leerlingen gaan toch naar het speciaal onderwijs.

Wat valt ons als profielorganisaties daarbij op?

- Onderwijs wordt vaak gezien als een maakbaar proces, met een steeds groeiende (politieke) wens tot beheersing en verantwoording.
- Onderwijskwaliteit wordt smal gedefinieerd in termen van kwalificatie; voor de menselijke maat is het meten van resultaten, opbrengsten en rendement in de plaats gekomen.
- Onderwijs staat steeds meer ten dienste van de BV Nederland, in plaats van aan de behoefte van de leerling aan welbevinden, vorming en toerusting.
- Leerlingen ervaren (prestatie- en diploma) druk om te moeten klimmen op de onderwijsladder en individueel succes te behalen, waarbij succes smal wordt gedefinieerd.
- Een fundamentele analyse van de problemen achter de uitdagingen ontbreekt. Oplossingen die worden aangedragen hebben vaak het karakter van 'meer van hetzelfde'.

Het is duidelijk dat er iets moet gebeuren. In het belang van leerlingen. Van leraren. Van ons allemaal. Daarvan is iedereen wel overtuigd.

Welk perspectief zien wij als profielorganisaties?

Wij denken dat het anders en beter kan. Wij pleiten voor een pedagogisch perspectief op onderwijs als basis voor het onderwijsbeleid. Wat bedoelen we daar concreet mee?

- Het pedagogisch perspectief zet de praktijk van het onderwijs weer centraal. Onderwijs vindt niet plaats aan ambtelijke tekentafels of in de politieke arena, maar in de klaslokalen. De werkelijkheid daar is veel rijker en complexer dan de Haagse werkelijkheid. In dit verband: ouderbetrokkenheid is zeer gewenst.
- In die rijke en complexe werkelijkheid oefent de leraar zijn of haar ambacht uit. De basis daarbij is de relatie tussen leerling en leraar. Vanuit die relatie fungeert de leraar als gids en komt hij of zij tegemoet aan de behoefte van de leerling, die de wereld leert kennen, zichzelf ontwikkelt en ontdekt hoe hij of zij van betekenis kan zijn voor anderen en de samenleving.
- Daarbij zijn basisvaardigheden zoals rekenen en taal uiteraard zeer belangrijk, maar zij staan niet op zichzelf. Zij hangen altijd samen met de bredere ontwikkeling van de leerling. Waartoe gaat de leerling deze vaardigheden gebruiken?
- De functie van onderwijs is het overdragen en bijbrengen van kennis, vaardigheden en houdingen. Dit vraagt om een betere balans tussen subjectificatie, kwalificatie en socialisatie dan nu het geval is.

Wat vraagt het?

- Vertrouwen in en ruimte voor onderwijsprofessionals. Niet primair om leerlingen de gewenste opbrengsten te laten produceren, maar om leerlingen te bieden wat zij in hun context en met het oog op hun brede ontwikkeling nodig hebben. Dit vraagt om scholen met een sterke visie.
- Onderwijsbeleid, zowel van de overheid als van scholen en hun besturen dient gericht te zijn op het faciliteren van leraren om hun werk op deze manier uit te kunnen voeren.
- Een visie op de rol van onderwijs in de samenleving: langdurig en bestendig onderwijsbeleid met daarbij passende bekostiging.

Wat levert dit op?

- Scholen die richting geven aan leerlingen en uitgaan van hun behoeften en die van hun ouders/verzorgers.
- Leraren die dát kunnen doen, waarvoor zij voor hun beroep hebben gekozen.
- Een aantrekkelijker lerarenberoep, omdat leraren meer ruimte ervaren om van betekenis te zijn voor leerlingen.
- Leerlingen die zich gehoord en gezien voelen.

We zeiden het al: onderwijs is geen maakbaar proces. Uitkomsten zijn niet gegarandeerd. Maar wij denken dat meer aandacht voor het welbevinden van de leerling en zijn of haar brede ontwikkeling en minder prestatiedruk leidt tot betere resultaten.

Welke aanbevelingen doen we de politiek om ruimte te geven aan dit pedagogisch perspectief?

Aanbeveling 1: Neem de drie doeldomeinen van onderwijs in samenhang serieus

Respecteer de belangrijke functie die onderwijs elke dag opnieuw heeft in het leven van kinderen en jongeren in Nederland. Geef daarom daadwerkelijk ruimte aan alle drie de functies die onderwijs heeft en erken dat persoonsvorming, socialisatie en kwalificatie niet zonder elkaar kunnen en elkaar versterken. Realiseer je daarbij dat het onderwijsproces niet maakbaar is.

Aanbeveling 2: Herwaardeer het onderwijsambacht

Geef de leraar als hoogopgeleide professional meer tijd en ruimte om vanuit zijn/haar kennis en kunde te investeren in de relatie met de leerling om vandaaruit tegemoet te komen aan de behoeften van de leerling in zijn of haar context.

Aanbeveling 3: Kijk niet smal, maar breed naar de onderwijskwaliteit

Erken dat onderwijskwaliteit een breed begrip is, dat meer omvat dan de resultaten op de basisvaardigheden. Accepteer daarbij dat de belangrijkste zaken in het onderwijs niet meetbaar zijn. Ga in gesprek met het onderwijsveld over *wát* de politiek van scholen verwachten – en laat het *hoe* aan hen over. Maak een eind aan de additionele verwachtingen over wat het onderwijs kan en vermag. Laat scholen vanuit de kennis van hun leerling-populatie eigen ambities formuleren, waarover zij zich kunnen en willen verantwoorden.

Aanbeveling 4: Zorg voor stabiel beleid en stabiele financiering

Waak voor ad hoc, incidentgedreven beleid en telkens weer nieuwe tijdelijke subsidies en bekostigingsregelingen. Zorg daarentegen voor een langjarig stabiel beleid met dito financiering (via de lumpsum) dat volop ruimte laat voor het pedagogisch perspectief.